

Уште една книга за вистината на Македонија. Пред една година се запознавме со неговата книга, под овој ист наслов, издадена на италијански јазик; сега таа иста книга, дополнета и на места проширена, доаѓа на англискиот, американскиот и другиот читател, којшто се служи со англискиот јазик, да му ја презентира величината на Македонија, нејзиното историско и културно минато, врвните постигања на нова Македонија.

За разлика од претходната книга, во оваа се запознаваме со нови и оригинални, афирмативни податоци. Тоа се пред сè гледиштата на низа англиски истакнати државници, учени, публицисти, патеписци и новинари, кои по разни поводи, а некои и константно се занимале со македонското прашање, го определите своето гледиште по однос на Македонија. Меѓу тие корифеи Нуриџани на прв план го издвојува големиот англиски државник Вилијам Гледстон. Сакајќи понагласено да го истакне неговото гледиште по прашањето, Нуриџани како мого на оваа своја книга ја зема неговата лозинка — „*Македонија на Македонците*“, исказана во 1897 година. Поопстојно на Гледстоновото гледиште за Македонија Нуриџани се задржува во уводот на книгата. Поопределено ја наведува историјата на тоа негово гледиште, се осврнува на неговото писмо од 1897 година, во кое алудираше Македонија да биде за Македонците и да се реши прашањето во рамките на една балканска федерација. Потем, Нуриџани се задржува на начинот како ова Гледстоново гледиште било прифатено во Англија и сред македонските напредни дејци. Мошне импресивни се заклучоците на авторот за значењето на Гледстоновото гледиште, кој на европски план со својот висок и авторитетен глас ја нагласил вистината за македонскиот народ.

На ист пиедестал Нуриџани го поставува и придонесот на Џејмс Баучер, истакнатиот кореспондент на „Тajмс“, кој во време на Илинденското востание и потоа, ја раширил низ светот вистината за ослободителната борба на Македонците. Во галеријата на македонофиите Нуриџани го вклучува и Џејмс Брајс, П. Фресер, Браќата Бакстоновици, Леди Томсон, патеписците Макензи и

Ирби, новинарот Р. Вион, за да заврши со географичарот Х. Р. Вилкинсон, кој во 1951 година со својата книга за етнографската картографија на Македонија, високо го определи националниот развиток на Македонците.

Во натамошното изложување, како и во италијанското издание и во ова, Нуриџани опстојно се задржува на културните, уметничките и историските вредности на македонскиот народ, за да даде посебен акцент на историјатот на македонското прашање, на Илинденското востание, на македонскиот јазик, на современата македонска литература, на знаменитостите на Македонија и на низа дурги карактеристични особености, она што го издигнувало македонскиот народ — вчера, на она што го возвишува — денес.

Посебно забележителна страна на ова англиско издание од книгата на Нуриџани е во тоа, што на крајот е додаден поопширен осврт за пишувањето на италијанскиот печат по повод излегувањето италијанското издание на книгата. Достатно е само да се прочитаат овие одзиви, напишани во една суперлативна и ерудитивна форма, за да може уште повредносно да се определи значењето на оваа книга, која мошне многу придонесе за афирмацијата на Македонија на европски план. Така, „*Idea*“, книгата ја определува како „*вистинска енциклопедија на Македонија*“, за да заврши со тоа дека: „Епичните страни во книгата ги опишуваат славните борби за слободата, истите се проследени со песните, литературата и работите на уметноста, кои славеа и долго копнееја за македонската независност во една химна со еден нагласен патос.“ „*Il Corriere di Roma*“ напишал дека: „Хероите, народот на Македонија, се еден пример, еден симбол, кој ги инспирирал сите оние, што сакаат да ги видат тираните и угнетувачите прогнати од земјата.“ Книгата на Нуриџани, според „*L' Italia Turistica*“ изложува „една систематска слика на главните аспекти од културниот живот на Македонците. Таа чини еден комплетен преглед на Македонската култура денес, еден рудник за информации за еден значаен предмет за разбирање и проценување местото на македонскиот народ денеска во рамките на европската цивили-

лизација". „Gazzetta di Salerno" оди подалеку во определувањето впечатокот на оваа книга, нагласувајќи дека: „Македонија е мала нација, но е нација, не е провинција." На ова се придружува „Mondo Lirico", за да потенцира на свој начин дека „Еден народ, како што се Македонците, којшто имаше минато богато со хероизам, саможртви, индивидуални и колективни вредности, достоин е да биде благороднички почитуван меѓу добродетелите на човештвото."

Поволниот одзив на книгата на Нуриџани уште еднаш ја потврдува нејзината вредност, како студија што го отворила прозорецот за афирмативно разбирање на македонската вистина, на Македонија, што беше вчера, на Македонија, што е денес. Ова англиско издание оди потаму, тоа уште повеќе го проширува хоризонтот, на поуниверзален план ја афирмира Македонија. Книгата и овој пат мошне солидно и технички е опремена, со

бројни илустрации и со модерна графичка опрема. Со тоа уште повеќе се зголеμουва впечатокот за оваа студија, како мошне значајна и стојносна публикација за Македонија. Придонесот и овој пат на Нуриџани е навистина голем. Адмиралот на неговата кон Македонците и овој пат доаѓа до најсилен израз. Затоа уште еднаш и по овој пат ја изразуваме кон него должната почит и признание. Можеби оноа, што тој го има напишано на крајот од својата книга достатно бриљантно ја осветлува неговата почит кон Македонија: „На крајот од мојата книга посветена на Македонија, јас сакам уште еднаш да ја изразам мојата возбуда кон нејзините храбри синови, кои се борат денес за светла и среќна иднина." Таа негова адмирација се повлекува од почетокот до крајот на книгата. Затоа и таа негова афирмативност, возбудувала со својата објективност, и натаму ќе чини фундамент на вистината.

Манол Пандевски, Политичките партии и организации во Македонија (1908—1912).
Изд. „Култура". Скопје 1965, стр. 439

Книгата „Политичките партии и организации во Македонија (1908—1912)" од Д-р Манол Пандевски е разделена на три дела, содржи предговор и заклучок, а на крајот се дадени и забелешки, кратенки, извори и литература, како и регистер на личните имиња.

Во првиот дел — „Основни моменти во економскиот и општествено-политичкиот развиток на Македонија во првата деценија од XX век" — авторот отпрвин се задржал и го дал економско-социјалниот развиток на Македонија во разгледуваниот период. Притоа авторот сосема правилно се изјаснил кога навел дека во почетокот на XX век Турција, а во нејзиниот состав и Македонија, преставувала полуколонијална аграрна држава во која основното производно средство си останала земјата. Доста аргументирано авторот ги осветлил аграрните односи, базирани главно врз беговската аграрна сопственост. Ваквите аграрни односи, како и застарениот даночен систем, ги држеле во бездушна експлоатација и во постојано незадоволство македонското селанство. Тоа била причина, наведува авторот, постојниот класен антагонизам да се испреплетат и со нацио-

нални и верски моменти. Авторот сосема правилно смета дека полуколонијалната економска и финансиска зависност на Турција од европските империјалистички сили го спречувале развитокот на индустријата и занаетчиството и воделе кон натамошна пауперизација на народните маси. Младотурците по земањето на политичката власт, наведува авторот, не извршиле никакви структурални општествени замени, ниту им ја подобриле положбата на народните маси, оставајќи ја, со тоа, неизменета и основата за натамошни остри класни, политички и национални борби. Лошата економска положба довела до појава на глад (1909), до епидемија на Колера (1911) и го продолжила масовното економско емигрирање на одвишната работна снага од Македонија.

Врз база на современ изворен материјал и опширна литература, авторот успеал доста успешно да ни го расветли и политичкиот развиток. Авторот се-сема правилно се изјаснил, кога навел дека придобивките од уставната победа се ограничиле единствено врз политички план, воведувајќи, за извесен временски период, општествен мир